

УДК 94 (477) (476) "1991-2014"

Степан Васишин

ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ТА ПЕРІОДИЗАЦІЯ РОЗВИТКУ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ВІДНОСИН (1991–2014 РР.)

У статті проаналізовано передумови формування та розвитку міждержавних українсько-білоруських відносин, виокремлено основні етапи двостороннього співробітництва упродовж 1991–2014 рр.

Ключові слова: Україна, Республіка Білорусь, передумови, періодизація, співробітництво.

Формування нового українсько-білоруського міждержавного співробітництва стало можливим завдяки докорінним змінам як міжнародного, так і внутрішнього характеру наприкінці ХХ ст. Розпад Радянського Союзу, поява незалежних України та Білорусі як повноправних суб'єктів міжнародних відносин, геополітичне розташування, територіальна близькість, тісні економічні зв'язки та взаємний інтерес створили сприятливі передумови для налагодження українсько-білоруських взаємин. За роки незалежності відносини між Україною та Республікою Білорусь переросли у тісне політичне, торговельно-економічне, культурно-гуманітарне співробітництво й характеризуються як стратегічні. Разом з тим, сучасні українсько-білоруські взаємини не можна назвати простими й однозначними, а відтак вироблення нової стратегії наших відносин на майбутнє є першочерговим завданням для обох країн.

На наш погляд, чинники, що сприяли переходу українсько-білоруських взаємин з міжреспубліканського на міждержавний рівень мали як зовнішній, так і внутрішній характер. Формування міждержавних відносин України і Білорусі відбувалося, з одного боку, під впливом глобальних трансформаційних процесів у Європі, оскільки обидві держави є невід'ємними складовими східноєвропейського геополітичного простору та повноцінними суб'єктами міжнародної політики, а з іншого – викликані внутрішніми суспільно-політичними та соціально-економічними обставинами. На думку автора, основні передумови для становлення сучасних українсько-білоруських міждержавних зв'язків склалися впродовж 1990–1991 рр.

Метою статті є аналіз основних передумов становлення та розвитку сучасних українсько-білоруських відносин, а також визначення періодизації міждержавних двосторонніх взаємин.

Завдання дослідження полягають у висвітленні основних передумов налагодження та розвитку українсько-білоруських зв'язків, виокремленні та обґрунтуванні етапів взаємин між Україною і Республікою Білорусь, розкритті місця українсько-білоруських стосунків у зовнішньополітичній стратегії обох країн у контексті сучасних глобалізаційних та інтеграційних тенденцій.

Об'єктом дослідження є історія міжнародних відносин і зовнішньої політики України й Білорусі в нових геополітичних координатах.

Предмет дослідження становлять передумови формування двосторонніх взаємин між Україною й Республікою Білорусь, визначення основних етапів розвитку міждержавних зв'язків, їх ролі в сучасному європейському та світовому континуумі.

Історіографічною базою досліджуваної теми слугували праці переважно українських та білоруських науковців. Двосторонні відносини України з

Республікою Білорусь у хронологічній послідовності знайшли відображення у монографії С. Віднянського “Зовнішня політика України в умовах глобалізації: Анотована історична хроніка міжнародних відносин (1991–2003 рр.)” [1]. У роботі Д. Юрчака “Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений” [2] охарактеризовано передумови становлення сучасних українсько-білоруських відносин, виокремленні основні етапи розвитку двосторонніх міждержавних взаємин. Окрім того, серед інших праць, що прислужилися для теоретичної та практичної розробки досліджуваної проблематики, варто виокремити розвідки М. Марущака [3], В. Улаховича [4], К. Камишева [5], М. Рабчука [6], В. Шадурського [7], В. Снапковського [8] та ін. На особливу увагу заслуговують спогади першого міністра закордонних справ Республіки Білорусь П. Кравченка [9], а також депутата Верховної Ради України І скликання М. Голубця [10]. Крім того, цінними для нас стали матеріали фонду Посольства України в Республіці Білорусь (ф. 8) Галузевого державного архіву Міністерства закордонних справ України (далі – ГДА МЗС України).

Тривалий час українсько-білоруське співробітництво відбувалося в складних історичних умовах, оскільки впродовж майже 70 років (з 1922 до 1991 рр.) Україна та Республіка Білорусь перебували у складі єдиної держави – СРСР. Зважаючи на те, що Радянський Союз був тоталітарною державою, українсько-білоруські зв'язки здійснювалися лише за посередництва союзного центру, який визначав основні напрямки співробітництва між республіками. Україна та Білорусь гостро відчували відсутність державного суверенітету, а це, у свою чергу, гальмувало розвиток двосторонніх зв'язків й унеможлиблювало вироблення власної стратегії українсько-білоруських відносин.

Наприкінці 80-х рр. ХХ ст. становище Радянського Союзу значно погіршилося. Ставало дедалі очевиднішим, що зберегти без суттєвих змін порядок, який існував у СРСР було неможливо. Однак розпочаті радянським керівництвом економічні та політичні реформи зазнали невдачі. Наслідком цих невдалих перетворень стало посилення дезінтеграційних тенденцій у всіх республіках Радянського Союзу.

За таких умов, 16 липня 1990 р. Україна і 27 липня 1990 р. Білорусь проголосили Декларації про державний суверенітет. Проголошення суверенітету стало першим кроком на шляху до незалежності обох республік, а також дозволило Україні та Білорусі виробити принципово нові засади зовнішньополітичного курсу, що сприяло налагодженню прямих двосторонніх політичних контактів [2, с. 56].

Головні принципи та пріоритети зовнішньої політики України були визначені в Декларації про державний суверенітет України [3, с. 289]. Зокрема, Україна проголошувалася суб'єктом міжнародного права, який здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій [11]. Ці Основні засади Декларації про державний суверенітет визначили стратегію зовнішньополітичного курсу України, а відтак було закладено базу для виходу України на міжнародну арену [3, с. 289].

Першим документом, що визначив зовнішньополітичну стратегію Республіки Білорусь, стала Декларація про державний суверенітет БРСР, прийнята 27 липня 1990 р. Вона закріпила право білоруської нації на самовизначення і проголосила незалежність Білорусі у зовнішніх відносинах [4]. Так, згідно Декларації, Білорусь проголошувалася суверенною державою, яка має право проводити незалежну зовнішню політику, її територія – неподільною і недоторканою, а всі питання стосовно кордонів повинні були вирішуватися на основі взаємних угод між Білоруссю та сусідніми країнами [12].

Важливу роль у формуванні українсько-білоруського міждержавного співробітництва відіграли переговори між делегаціями УРСР і БРСР, які відбулися 17 жовтня 1990 р. в Києві. Сторони розглянули широке коло питань, зокрема, двосторонні відносини у нових політичних реаліях. За підсумками переговорів була прийнята постанова: “УРСР і БРСР, ґрунтуючись на вікових традиціях братерства і взаємодопомоги, реалістично оцінюючи політичну та соціально-економічну ситуацію в обох республіках, висловлюють переконаність у необхідності подальшого зміцнення взаємовигідного політичного, економічного, науково-технічного та культурного співробітництва між ними як суверенними державами” [2, с. 56]. Можна зробити висновок, що вже наприкінці 1990 р. були створені сприятливі передумови для того, щоб Україна та Білорусь проводили незалежну зовнішню політику і будували двосторонні відносини на принципах суверенітету, рівноправності та стратегічного партнерства. Цьому, в значній мірі, посприяли кризові та відцентрові тенденції, які охопили Радянський Союз у 1990 р.

На міжнародній арені, незалежна від союзного центру спільна українсько-білоруська діяльність розпочалася в рамках Організації Об’єднаних Націй. Так, у жовтні 1990 р. в рамках Генеральної Асамблеї ООН українська та білоруська делегації, незважаючи на спротив Москви, стали ініціаторами резолюції із чорнобильської проблеми. Скоординовані дії дипломатів обох республік дозволили 4 грудня 1990 р. прийняти перший нормативно-правовий акт – “Міжнародне співробітництво у справі пом’якшення наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції” [9, с. 73]. Варто зазначити, що ця перемога молоді української та білоруської дипломатії відіграла важливу роль у формуванні українсько-білоруських дипломатичних відносин на нових засадах, оскільки їх чіткі та скоординовані дії переконали міжнародну спільноту в тому, що їх слід розцінювати як представників суверенних держав.

Документом, що сприяв становленню сучасних міждержавних українсько-білоруських відносин стало підписання 29 грудня 1990 р. Договору між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [13]. У цьому документі сторони визнали одна одну суверенними державами і зобов’язалися утримуватися від дій, що можуть зашкодити їх територіальній цілісності; гарантували громадянам, які проживали на територіях обох країн, після прийняття сторонами законів про громадянство право мати громадянство тієї країни, на території якої вони проживають; надали гарантії жителям сусідньої держави на рівні зі своїми громадянами права і свободи відповідно до законодавства, що діяло, та їх однаковий правовий захист; домовилися розвивати рівноправне і взаємовигідне співробітництво в галузі політики, економіки, освіти, культури, охорони здоров’я, екології, науки, техніки, торгівлі.

Крім того, відповідно до статті 15, сторони домовилися обмінятися повноважними представництвами і закріпити порядок обміну спеціальною угодою [13]. В цей же день, 29 грудня 1990 р., був підписаний протокол про консультації між міністерством закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки і міністерством закордонних справ Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки, в якому обидві сторони домовилися регулярно проводити переговори і консультації на рівні міністрів закордонних справ з міжнародних питань, які становлять для них взаємний інтерес, а також з питань двосторонніх відносин та європейського співробітництва. Також сторони зобов’язалися приділяти особливу увагу координації своїх зусиль щодо отримання міжнародної підтримки в справі мінімізації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС [14].

Договір між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою набрав юридичної сили 31 серпня 1991 р., коли відбувся обмін грамотами про ратифікацію [15]. Міністр закордонних справ Білорусі П. Кравченко прокоментував початок дії договору наступним чином: “Сьогодні відбулася важлива подія. Вона означає, що БРСР і Україна взаємно визнали одна одну зі всіма наслідками, що з цього випливають” [2, с. 57]. Слід наголосити, що договір між УРСР і БРСР від 29 грудня 1990 р. став не лише важливою передумовою для переходу до повноцінного міждержавного співробітництва, а й залишався основним нормативно-правовим актом, який регулював українсько-білоруські взаємини впродовж 1991–1995 рр. (17 липня 1995 р. був підписаний Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною і Республікою Білорусь).

Події 1991 р. розвивалися непередбачувано [2, с. 58]. Чинності конституційного закону Декларація про державний суверенітет БРСР набула відразу після серпневих подій 1991 р. в Москві. Відповідне рішення Верховна Рада БРСР прийняла 25 серпня 1991 р. і одночасно оголосила економічну і політичну незалежність Білорусі. Вже через кілька тижнів, 19 вересня 1991 р., Верховна Рада БРСР прийняла Закон, згідно з яким БРСР перейменовувалася в Республіку Білорусь [5]. 2 жовтня 1991 р. Верховна Рада Республіки Білорусь затвердила заяву “Про напрями зовнішньополітичної діяльності Республіки Білорусь”, в якій підтвердила дотримання молодою державою статуту ООН, Загальної декларації прав людини, міжнародних договорів. Її прийняттю передував виступ міністра закордонних справ Республіки Білорусь П. Кравченка на 46-й сесії Генеральної Асамблеї ООН в Нью-Йорку, що відбулася 26 вересня 1991 р. Міністр сформулював 8 основних пріоритетів зовнішньої політики Республіки Білорусь, серед яких виділив необхідність досягнення Білоруссю реальної незалежності і суверенітету, а також взаємодію зі всіма республіками СРСР у створенні єдиного економічного простору і нового союзу суверенних держав [7]. Варто зазначити, що виголошені міністром пріоритети, стали передумовою для розвитку двостороннього українсько-білоруського співробітництва.

“Акт про незалежність України”, прийнятий Верховною Радою республіки 24 серпня 1991 р., відкрив нову добу в історії української державності. Україна відмовилася від участі в діяльності будь-яких міжреспубліканських структур, які можуть загрожувати її суверенітету і дотримувалася дії виключно власних законів [3, с. 290]. Останній крок до незалежності України було зроблено 1 грудня 1991 р., коли відбувся референдум і вибори президента [2, с. 60].

Після проведення референдуму Верховна Рада України 5 грудня 1991 р. прийняла звернення “До парламентів і народів світу”, в якому зазначила: “1 грудня 1991 р. народ України вільним волевиявленням підтвердив Акт проголошення незалежності України... Договір 1922 р. про утворення Союзу РСР Україна вважає стосовно себе недіючим... Україна буде демократичну, правову державу і спрямовуватиме свою зовнішню політику на зміцнення миру і безпеки у світі, а також на активізацію міжнародного співробітництва в розв’язанні глобальних проблем. Зовнішня політика України буде базуватися на загально визнаних принципах міжнародного права” [16]. Таким чином, поява незалежної України, за слушним зауваженням М. Рабчука, змінила ситуацію не лише в регіоні, але й у цілій Європі [6].

З’ясовуючи передумови становлення міждержавних українсько-білоруських відносин неможливо, на нашу думку, не проаналізувати події, які відбулися 7–8 грудня 1991 р. у Біловезькій Пущі (Республіка Білорусь). 7 грудня 1991 р. новообраний Президент України Леонід Кравчук здійснив візит у Республіку Білорусь [2, с. 60]. Через день, 8 грудня 1991 р. в урядовій

резиденції “Віскулі” (Республіка Білорусь) відбулися переговори між делегаціями трьох держав (Росія, Україна, Білорусь), в результаті яких була підписана угода, яка де-юре ліквідувала Радянський Союз [9, с. 143]. Коли стало зрозуміло, що Союзу Радянських Соціалістичних Республік більше не існує, то російська делегація на чолі з Борисом Єльциним відразу ж запропонувала створити новий видозмінений союз. Однак Леонід Кравчук виступив проти такої ініціативи росіян, мотивуючи своє рішення тим, що Україна на референдумі 1 грудня вже визначила свій шлях, і цей шлях – незалежність [9, с. 153–154]. Проте Голова Ради Міністрів України Вітольд Фокін, наводячи економічні аргументи міжреспубліканських зв'язків, зумів переконати Л. Кравчука подумати над новим міждержавним об'єднанням колишніх радянських республік. Білоруська делегація також підтримувала ідею створення нового союзу, хоча і не проявляла ніякої активності у переговорах з Україною [9, с. 155–156].

Результатом цих дискусій стало підписання Республікою Білорусь, Російською Федерацією та Україною 8 грудня 1991 р. Угоди про створення Співдружності Незалежних Держав [17]. У тексті договору, зокрема, зазначалося: “Ми, Республіка Білорусь, Російська Федерація, Україна утворюємо Співдружність Незалежних Держав і гарантуємо розвивати рівноправне і взаємовигідне співробітництво своїх народів і держав у галузі політики, зокрема, координувати зовнішньополітичну діяльність, співпрацювати у формуванні і розвитку спільного економічного простору...” [17]. Таким чином, тристороння зустріч української, російської та білоруської делегацій мала важливі геополітичні наслідки для Європейського континенту і в подальшому вплинула на глобальний рівень системи міжнародних відносин у світі. Крім того, Біловезька угода стала важливою передумовою для формування міждержавних зв'язків на пострадянському просторі.

Відносини між Україною та Республікою Білорусь після здобуття незалежності в 1991 р. отримали значний імпульс для розвитку. На думку автора, важливість співробітництва України та Республіки Білорусь базується на чотирьох чинниках, які є спільними для обох країн:

1) історико-географічному. Україна і Республіка Білорусь розташовані у Східній Європі і мають тривалий досвід співіснування у спільних державних утвореннях – Київській Русі, Великому Князівстві Литовському, Речі Посполитій, Російській імперії та Радянському Союзі. Обидві країни – безпосередні сусіди, між якими впродовж еволюції їх взаємин були відсутні серйозні протиріччя;

2) політичному. Україна і Республіка Білорусь – держави, які пов'язані спільною історією, мають довгий взаємний кордон і сприятливе геополітичне розташування. Обидві держави знаходяться на перетині важливих торговельних шляхів і виступають своєрідним форпостом як між Росією і Європейським Союзом, так і між державами Балто-Чорноморського регіону;

3) економічно-господарському. Україну і Республіку Білорусь впродовж майже 70 років поєднували тісні господарські зв'язки на міжгалузевому і виробничому рівнях, що обумовлено довгим перебуванням у складі раніше єдиного господарського комплексу СРСР. Обидві держави після розпаду Радянського Союзу були особливо зацікавлені в збереженні та розширенні двосторонніх економічних взаємин, що історично склалися, і розглядали одна одну як перспективний і надійний ринок збуту для своєї продукції. Крім того, Україна становила інтерес для Білорусі і як держава, що володіє значними сировинними ресурсами [2, с. 7];

4) культурно-гуманітарному. Обидві держави пов'язані близькістю культур, історичних традицій, етнічною спорідненістю народів. Україна і Республіка Білорусь з огляду на політичні зміни 1990–1991 рр. прагнули зберегти

ідентичність національних груп в обох республіках й інтегруватися у загальноєвропейський культурний простір.

Отже, українсько-білоруські взаємини мають обґрунтовані передумови та взаємний практичний інтерес. Вигідне геополітичне розташування, а також прагнення обох держав зберегти тісні політичні, економічні, та культурно-гуманітарні зв'язки стали об'єктивними передумовами для інтенсифікації двостороннього міждержавного співробітництва. Враховуючи згадані чинники формування сучасних українсько-білоруських відносин, Республіку Білорусь можна вважати одним із найоптимальніших партнерів України на пострадянському просторі. Варто зазначити, Україна і Білорусь почали формувати стратегію своїх міждержавних відносин на засадах міжнародного права, без претензій на територію, що дозволило з часом вийти на рівень стратегічного партнерства.

Аналіз основних передумов становлення та розвитку сучасних міждержавних українсько-білоруських відносин автор вважає неповним без розгляду основних етапів їх двосторонніх взаємин. Загальноприйнятої періодизації українсько-білоруського міждержавного співробітництва нині не існує. Більше того, вироблення її навряд чи взагалі можливе, оскільки, на думку фахівців, суперечки про періодизацію триватимуть до того часу, доки існуватиме історична наука [2, с. 52]. Однак, за слушним зауваженням Д. Юрчака, є низка особливостей розвитку міждержавних взаємин у різні роки, що дозволяє виокремити кілька окремих етапів, які сприятимуть повнішому вивченню співробітництва двох держав у пострадянський період [2, с. 52].

Дотримуючись поширеного підходу в українській та білоруській історіографії, основним критерієм якого при виокремленні етапів двостороннього співробітництва і їх хронологічних рамок, можна вважати базові договори, які уклалися між країнами. На думку білоруського дослідника Д. Юрчака, для українсько-білоруських відносин базовими є Договір між БРСР і УРСР від 29 грудня 1990 року та Договір про дружбу, добросусідство і співробітництво від 17 липня 1995 року. Разом з тим, виділені два етапи співпраці та їх хронологічні рамки не відображають реальної динаміки розвитку політичних і торговельно-економічних відносин України та Республіки Білорусь у пострадянський період, оскільки кількісні та якісні зміни в двосторонніх відносинах були зумовлені не змістом договірної бази, а її практичною реалізацією [2, с. 52]. Можна зробити висновок, що окреслений критерій поділу співробітництва на етапи і має право на існування, але не є основою для відображення реального стану двостороннього українсько-білоруського співробітництва.

Критерієм періодизації новітнього українсько-білоруського міждержавного співробітництва вважають активність зовнішньополітичної діяльності України та Республіки Білорусь. В українській історіографії умовно виділяють п'ять етапів зовнішньополітичної діяльності: перший етап – 1991–1994 рр.; другий етап – 1994–2004 рр.; третій етап – 2005–2010 рр.; четвертий етап – 2010–2013 рр.; п'ятий етап – з 2014 року. Слід зазначити, що періодизація зовнішньої політики України безпосередньо пов'язана з президентами держави, оскільки, за Конституцією, саме Президент забезпечує керівництво зовнішньополітичною діяльністю [19]. Білоруська історіографія виділяє два етапи зовнішньої політики Республіки Білорусь: етап парламентської республіки – 1991–1994 рр.; етап президентської республіки – з 1994 року. Таким чином, умовна періодизація зовнішньополітичної діяльності Республіки Білорусь залежить від типу політичного режиму в країні [8, с. 405]. Зауважимо, що, на наш погляд, окреслений підхід до періодизації сучасних українсько-білоруських відносин враховує лише внутрішньополітичні зміни в обох державах і не може показати

всієї динаміки пострадянського українсько-білоруського співробітництва, а відтак потребує коригування та деталізації.

На думку автора, основними критеріями є кількісні та якісні зміни у політичному діалозі двох країн, особливості внутрішньополітичного становища України та Республіки Білорусь, які впливали на їх зовнішньополітичну орієнтацію, а також зовнішні чинники, які визначали специфіку співробітництва двох країн. Аналізуючи хронологію українсько-білоруських відносин впродовж 1991–2014 рр., можна стверджувати, що вони характеризувалися змінною інтенсивністю. Зауважимо, що відносини між Україною та Республікою Білорусь зазнали еволюції, і на сучасному етапі визначаються як стратегічні. Динаміка українсько-білоруських взаємин розгорталася за висхідним шляхом: від налагодження міждержавного співробітництва до найінтенсивніших двосторонніх політичних зв'язків, від добросусідських відносин до стратегічного партнерства. На основі зазначених критеріїв, спираючись, в першу чергу, на особливості політичних контактів, у сучасних відносинах двох держав можна виділити наступні етапи:

1) у контексті першого відбулося становлення та налагодження двосторонніх взаємин, від офіційного визнання Республікою Білорусь України 24 грудня 1991 р. до обрання Президентом України Л. Кучми, а Білорусі – О. Лукашенка 10 липня 1994 р. Саме впродовж грудня 1991 – липня 1994 рр. було закладено основу міждержавного співробітництва, визначені пріоритетні напрямки двосторонньої співпраці, формувалася договірно-правова база, налагоджені прямі політичні контакти. Вагому роль у становленні міждержавних українсько-білоруських відносин за вказаний період відіграла робота посольств обох республік, що сприяла виробленню нової стратегії розвитку міждержавних взаємин;

2) другий етап (липень 1994–1995 рр.) позначений активізацією двосторонніх політичних контактів, підписанням Договору про дружбу, добросусідство і співробітництво між Україною та Республікою Білорусь;

3) упродовж третього етапу (1996 р.) спостерігалася погіршення міждержавних відносин, яке було зумовлене активізацією російсько-білоруського співробітництва та зміною внутрішньополітичного устрою Республіки Білорусь [1, с. 107].

4) для четвертого етапу (1997 р. – перша половина 1999 р.) характерні стабілізація та поживлення двосторонніх взаємин, нагромадження договірно-правової бази;

5) криза в українсько-білоруських міждержавних взаєминах (друга половина 1999 р.) була викликана підтримкою білоруським керівництвом лівих сил в умовах президентської кампанії в Україні, а також неадекватним сприйняттям з білоруського боку рішення української сторони відкликати запрошення Президенту Республіки Білорусь О. Лукашенку на конференцію-самміт “Балто-Чорноморське співробітництво: до інтегрованої Європи XXI ст. без розподільчих ліній” [18, арк. 26];

6) розширення двостороннього співробітництва (2000–2004 рр.), коли відбулася активізація політичних та економічних взаємин, поповнилася договірно-правова база;

7) погіршення міждержавних українсько-білоруських відносин (2005–2008 рр.) було обумовлене “Помаранчевою революцією” в Україні та зміною геополітичного курсу, який не передбачав поглиблення міждержавних політичних відносин з колишніми республіками СРСР. Зауважимо, що впродовж 2005–2008 рр., незважаючи на політичні розбіжності мало місце розширення двостороннього економічного співробітництва;

8) поживлення двосторонніх відносин та їх трансформація на рівень стратегічного партнерства (2009 – початок 2010 рр.);

9) криза у міждержавному співробітництві (грудень 2010–2011 рр.) призвела до погіршення двосторонніх відносин, що було зумовлене критикою українським керівництвом президентської кампанії в Білорусі у грудні 2010 р., а також резонансними заявами Президента Республіки Білорусь О. Лукашенка на адресу керівництва України і ЄС [21];

10) упродовж десятого етапу (2012–2013 рр.) Україна та Республіка Білорусь підходили до співробітництва прагматично, наповнювали конкретним змістом раніше досягнуті двосторонні домовленості;

11) міждержавні відносини в нових геополітичних реаліях (листопад 2013–2014 рр.) були обумовлені Революцією Гідності та російською агресією щодо України.

Детальніше на виділених етапах ми зупинимося в наступних дослідженнях, що дасть змогу з'ясувати динаміку політичного та економічного співробітництва між Україною і Республікою Білорусь.

Таким чином, становлення сучасних українсько-білоруських міждержавних відносин відбулося завдяки докорінним змінам у світі наприкінці ХХ ст. Розпад Радянського Союзу, поява нових незалежних держав, сприятливе геополітичне розташування, територіальна близькість, а також прагнення України та Республіки Білорусь зберегти тісні політичні, економічні та культурно-гуманітарні зв'язки створили об'єктивні передумови для формування й розвитку сучасних українсько-білоруських відносин. Упродовж 1991–2014 рр. українсько-білоруські взаємини пройшли шлях від становлення до стратегічного партнерства. У міждержавних відносинах упродовж досліджуваного часу можна виокремити одинадцять етапів, що характеризуються динамікою українсько-білоруського діалогу та інтенсифікацією двостороннього співробітництва.

Список використаних джерел

1. *Віднянський С. В.* Зовнішня політика України в умовах глобалізації / С. В. Віднянський. – К.: Генеза, 2004. – 616 с.
2. *Юрчак Д. В.* Беларусь – Украина: 20 лет межгосударственных отношений / Д. В. Юрчак. – Витебск, 2012. – 280 с.
3. *Марущак М. Й.* Історія дипломатії ХХ століття: Курс лекцій / М. Й. Марущак. – Львів, 2003. – 304 с.
4. *Улахович В.* Концептуальні підходи во зовнішній політиці Республіки Беларусь (1991–2002 гг.) / В. Улахович [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pism.pl/pdf/Europa%206%20Ulahovich.pdf>.
5. *Камышев К.* Международное признание Республики Беларусь / К. Камышев [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://evolutio.info/content/view/737/113/>.
6. *Рабчук М.* The Nowhere Nation, або Ці має Україна історію? / М. Рабчук [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdf.kamunikat.org/download.php?item=10689-4.pdf>.
7. *Шадурский В.* Внешняя политика Республики Беларусь: поиск оптимальной модели / В. Шадурский [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/5129/1/shadurski_2011_trudy.pdf.
8. *Снапковский В. Е.* История внешней политики Беларуси / В. Е. Снапковский. – Минск: БГУ, 2013. – 495 с.
9. *Кравченко П.* Беларусь на распутье. Записки дипломата и политика / П. Кравченко. – Москва: Время, 2006. – 456 с.
10. *Голубець М. А.* Біловезька зустріч, напередодні та опісля / М. А. Голубець. – Львів: Моноскрипт, 2011. – 85 с.
11. *Декларація* про державний суверенітет України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/55-12>.
12. *Декларація* Верховного Совету Республіки Беларусь от 27.07.1990 № 193-XII “О государственном суверенитете Республики Беларусь” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.levonevsky.org/bazaby11/republic64/text254.htm>.
13. *Договір* між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/112_011.
14. *Протокол* про консультації між Міністерством закордонних справ Української Радянської Соціалістичної Республіки і Міністерством закордонних справ Білоруської Радянської Соціалістичної Республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/112_012.
15. *Протокол* про обмін Грамотами про ратифікацію Договору між Українською Радянською Соціалістичною

Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/112_011. 16. *Звернення* Верховної Ради України до парламентарів і народів світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1927-12>. 17. Угода про створення Співдружності Незалежних Держав [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/997_077. 18. *Галузевий державний архів Міністерства закордонних справ України*, ф. 8 (Посольство України в Республіці Білорусь), оп. 97, спр. 176. Організація офіційних та робочих візитів Президента, Прем'єр-міністра, Міністра закордонних справ України (2000 рік). – 145 арк. 19. *Зовнішня політика України на новому етапі* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/NSD113_ukr_3.pdf. 20. *Максак Г.* Україна – Білорусь: горизонт 2020. Особливості розвитку зовнішньої політики України щодо формування українсько-білоруських відносин на довгострокову перспективу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/07746.pdf>. 21. “М'яка сила” України в регіоні: інструмент ефективної зовнішньої політики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://iwp.org.ua/img/myaka_syla_ukr.pdf

Степан Василюшин

**ИСТОРИЧЕСКИЕ ПРЕДПОСЫЛКИ И ПЕРИОДИЗАЦИЯ РАЗВИТИЯ
СОВРЕМЕННЫХ УКРАИНСКО-БЕЛОРУССКИХ ОТНОШЕНИЙ (1991-2014 ГГ.)**

В статье проанализированы предпосылки формирования и развития межгосударственных украинско-белорусских отношений, выделены основные этапы двустороннего сотрудничества в течение 1991–2014 гг.

Ключевые слова: Украина, Республика Беларусь, предпосылки, периодизация, сотрудничество.

Stepan Vasylyshyn

**HISTORICAL PRECONDITIONS AND DIVISION INTO PERIODS OF THE
DEVELOPMENT OF CONTEMPORARY UKRAINIAN-BYELORUSSIAN
RELATIONS (1991-2014)**

In the article the preconditions of formation and development of intergovernmental Ukrainian-Byelorussian relations are analyzed. Also the main stages of bilateral cooperation during 1991–2014 are distinguished.

Key words: Ukraine, Republic of Byelorussia, preconditions, division into periods, cooperation.